

JERZY PISULIŃSKI*

STRUKTURA CZĘŚCI OGÓLNEJ PRAWA ZOBOWIĄZAŃ (WPROWADZENIE DO DYSKUSJI)**

1. STRUKTURA CZĘŚCI OGÓLNEJ W OBOWIĄZUJĄCYM KODEKSIE CYWILNYM

Rozważając kwestie struktury części ogólnej prawa zobowiązań w przyszłym kodeksie cywilnym, należy wyjść od analizy struktury części ogólnej prawa zobowiązań w obowiązującym kodeksie cywilnym¹. Tradycyjnie do części ogólnej prawa zobowiązań kodeksu cywilnego zalicza się przepisy art. 353–534. Składają się one na 11 tytułów:

- tytuł I — przepisy ogólne;
- tytuł II — wielość dłużników albo wierzycieli (z dwoma działami — o zobowiązaniach solidarnych oraz o zobowiązaniach podzielnych i niepodzielnych);
- tytuł III — ogólne przepisy o zobowiązaniach umownych;
- tytuł V — bezpodstawne wzbogacenie;
- tytuł VI — czyny niedozwolone;
- tytuł VI¹ — odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny;
- tytuł VII — wykonanie zobowiązań i skutki niewykonania zobowiązań (z trzema działami — o wykonaniu zobowiązania, o skutkach niewykonania zobowiązania oraz o wykonywaniu i skutkach niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych);
- tytuł VIII — potrącenie, odnowienie, zwolnienie z długu;

* Autor jest profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownikiem Katedry Prawa Cywilnego.

** Artykuł powstał w ramach Akademickiego Projektu Kodeksu Cywilnego.

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.

- tytuł IX — zmiana wierzyciela lub dłużnika (z dwoma działami — o zmianie wierzyciela i o zmianie dłużnika);
- tytuł X — ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika.

Można zauważyć, że przepisy części ogólnej prawa zobowiązań dają się podzielić na sześć grup.

Pierwszą grupę tworzą przepisy tytułu I i II księgi trzeciej, regulujące zagadnienia ogólne prawa zobowiązań. Obejmują one przepisy o różnym stopniu szczególności, które: definiują niektóre pojęcia właściwe prawu zobowiązań (np. pojęcie zobowiązania, należytej staranności, podzielności świadczenia), określają podstawowe zasady prawa zobowiązań (przede wszystkim zasadę swobody umów, zasadę współdziałania wierzyciela przy wykonywaniu zobowiązania, zasadę, zgodnie z którą dłużnik nie musi wykonywać zobowiązania osobiście, zasadę walutowości i zasadę nominalizmu, zasadę pełnej kompensacji szkody), regulują kwestie (niekiedy dość szczegółowe) związane z ustaleniem treści zobowiązania (np. świadczenia rzeczy średniej jakości, wysokości i terminu płatności odsetek, zakresu szkody podlegającej naprawieniu i ustaleniu wysokości odszkodowania), z wykonywaniem zobowiązania (np. możliwość modyfikacji lub rozwiązania umowy wskutek zmiany okoliczności, dopuszczalność waloryzacji świadczenia pieniężnego, wybór świadczenia w zobowiązaniu przemiennym), a wreszcie normują przypadki wielopodmiotowości stosunku zobowiązaniowego (podział zobowiązania, solidarność dłużników i wierzycieli). Już z tego wyliczenia wynika, że część przepisów tej grupy powinna się znajdować raczej w innym miejscu w części ogólnej prawa zobowiązań.

Drugą grupę tworzą przepisy tytułów od III do VI¹ księgi trzeciej, regulujące źródła zobowiązań. Ta grupa obejmuje tylko wycinek przepisów dotyczących zawarcia umowy (większość przepisów o zawarciu umowy znajduje się w przepisach części ogólnej kodeksu cywilnego, por. art. 66–72¹). Przepisy ogólne o zobowiązaniach umownych normują jedynie stosowanie wzorców umów i ich kontrolę, nieważność umowy z powodu niemożliwości świadczenia i wyzysk, umowę przedwstępną, umowę na rzecz i z udziałem osoby trzeciej oraz zastrzeżenia umowne (zadatek, umowne prawo odstąpienia i odstępnę). Poza tym do tej grupy zaliczyć należy przepisy regulujące powstanie zobowiązań z mocy prawa — w wyniku czynu niedozwolonego (w tym wskutek wyrządzenia szkody przez produkt niebezpieczny²) i bezpodstawnego wzbogacenia.

² Przepisy o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny znajdują się wprawdzie w osobnym tytule niż przepisy dotyczące czynów niedozwolonych, jednakże nie powinno budzić wątpliwości, że są one źródłem zobowiązania, którego charakter i funkcja są takie same jak zobowiązań z tytułu czynu niedozwolonego (jeszcze przed wprowadzeniem do kodeksu cywilnego regulacji, stanowiącej implementację dyrektywy nr 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. o odpowiedzialności za wadliwe produkty, Dz. Urz. WE L 210 z 7 sierpnia 1985 r., s. 29, wyrządzenie szkody przez wadliwy produkt traktowane było w orzecznictwie jako czyn niedozwolony, a za podstawę odpowiedzialności producenta lub importera za wyrządzoną szkodę uważano art. 415 k.c., por. przykładowo wyrok SN z dnia 28 czerwca 1972 r., II CR 218/72, OSN 1972, nr 12, poz. 228; uchwała

Na trzecią grupę składają się przepisy tytułu VII księgi trzeciej o wykonaniu i niewykonaniu zobowiązania. Ta grupa przepisów obejmuje regulację dotyczącą wykonania wszystkich zobowiązań (spełnienia świadczenia w częściach, zarachowania świadczenia, miejsca i terminu spełnienia świadczenia, pokwitowania, złożenia do depozytu) i szczególne reguły wykonania zobowiązań z umów wzajemnych (zasadę jednoczesności świadczeń, wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia) oraz skutków niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Przepisy o skutkach niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania — podobnie jak w przypadku przepisów o wykonaniu zobowiązania — najpierw regulują w odniesieniu do wszystkich zobowiązań skutki niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez dłużnika (obowiązek naprawienia szkody, jego modyfikacje przez zastrzeżenie kary umownej, obowiązek zapłaty odsetek za opóźnienie, wykonanie zastępcze, następczą niemożliwość świadczenia), a następnie dopiero skutki niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązań z umów wzajemnych (prawo odstąpienia od umowy wzajemnej w razie zwłoki ze spełnieniem świadczenia lub niemożliwości świadczenia, skutki odstąpienia od umowy, rozwiązania lub nieważności umowy wzajemnej). Jak już wyżej wskazano, część przepisów dotyczących wykonania zobowiązania znajduje się w przepisach ogólnych o zobowiązaniach (zwłaszcza w tytule I).

Czwartą grupę stanowią przepisy tytułu VIII księgi trzeciej o wygaśnięciu zobowiązania na skutek innych zdarzeń niż spełnienie świadczenia. Ta grupa przepisów obejmuje regulację potrącenia (ustawowego), odnowienia i zwolnienia z długu.

Piątą grupę tworzą przepisy tytułu IX księgi trzeciej o zmianie stron stosunku zobowiązaniowego. Ta grupa obejmuje przepisy o przelewie wierzytelności (wraz z wstąpieniem w prawa zaspokojonego wierzyciela) i o przejęciu długu.

Na szóstą grupę składają się przepisy tytułu X księgi trzeciej o ochronie wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Obejmują one przepisy o tzw. skardze pauliańskiej.

Generalnie struktura obowiązujących przepisów części ogólnej prawa zobowiązań odpowiada kolejności od powstania zobowiązania przez jego wykonanie do wygaśnięcia zobowiązania. Dyskusyjna może być kwestia umiejscowienia przepisów o odpowiedzialności deliktowej, o odpowiedzialności za produkt niebezpieczny i o bezpodstawnym wzbogaceniu, gdyż te przepisy mogłyby się znaleźć w części szczegółowej prawa zobowiązań (jak to czynią niektóre kodyfikacje, np. niemiecka³; zob. dalsze uwagi). Temu rozwiązaniu można jednak przeciwstawić dwa argumen-

SN z dnia 21 listopada 1980 r., III CZP 50/80, OSN 1981, nr 11, poz. 205; wyrok SN z dnia 6 sierpnia 1981 r., I CR 219/81, OSN 1982, nr 2–3, poz. 37; wyrok SN z dnia 26 marca 1984 r., II CR 57/84, OSN 1984, nr 10, poz. 186).

³ Jednakże można także wskazać na systemy prawne, które przyjmują podobne rozwiązanie jak w obowiązującym kodeksie cywilnym, np. prawo szwajcarskie (zob. dalsze uwagi).

ty. Pierwszy argument jest natury historycznej. W kodeksie zobowiązań⁴ przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia, o niesłusznym zubożeniu (pisownia oryginalna) i nienależnym świadczeniu oraz o czynach niedozwolonych znajdowały się w jednym dziale (drugim) w tytule drugim kodeksu⁵. Przeciwko temu rozwiązaniu przemawiać może także drugi argument nawiązujący do charakteru tych zobowiązań. Przepisy części szczególnej prawa zobowiązań regulują przede wszystkim (choć nie wyłącznie) zobowiązania umowne, zaś w przypadku bezpodstawnego wzbogacenia czy czynów niedozwolonych chodzi o zobowiązania powstające z mocy prawa.

Wątpliwości wzbudza też rozbitcie przepisów o stronie podmiotowej zobowiązania na przepisy o wielości dłużników i wierzycieli (na początku części ogólnej prawa zobowiązań) i o zmianie strony (pod koniec części ogólnej prawa zobowiązań).

Wreszcie zastrzeżenia wywołuje umiejscowienie niektórych przepisów w poszczególnych tytułach części ogólnej prawa zobowiązań. Przykładowo art. 357 k.c. jest nadmiernie szczegółowy jak na przepisy ogólne o zobowiązaniach i powinien się znaleźć raczej w tytule o wykonaniu zobowiązania. Podobnie art. 365 k.c. o wyborze świadczenia w zobowiązaniu przemienным winien się także znaleźć w tytule o wykonaniu zobowiązania.

Brakuje też w tej części kodeksu cywilnego pewnych przepisów, na przykład definiującego zobowiązania ciągłe, mimo że kodeks cywilny odwołuje się do tego pojęcia (por. art. 365¹ i art. 384¹ k.c.). Wprawdzie pojęcie to jest wyjaśniane przez doktrynę⁶ i orzecznictwo⁷, jednak z uwagi na pewne rozbieżności w zamieszczonych definicjach (np. co do kategorii świadczeń, jakie mogą być przedmiotem takich zobowiązań), jak też ze względu na jego znaczenie w prawie zobowiązań (nieograniczające się tylko do kwestii wypowiedzenia⁸), zdefiniowanie go ułatwiłoby stosowanie przepisów prawa zobowiązań.

⁴ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 27 października 1933 r., Dz. U. Nr 82, poz. 598 ze zm.

⁵ Chodzi o przepisy art. 115–167 k.z. Znamienne jest, że tytuł II został nazwany „Powstanie zobowiązań” i obejmował — prócz przepisów działu II — przepisy działu I regulujące składanie oświadczeń woli, wady oświadczenia woli, formę oświadczeń woli, warunek, zawarcie umowy i dodatkowe zastrzeżenia umowne, umowy z udziałem osób trzecich, a także przepisy o przedstawicielstwie. Za pewną niekonsekwencję należy uznać umieszczenie przepisów o przyrzeczeniu publicznym wśród przepisów działu I, a nie działu II tego tytułu.

⁶ Pojęcie zobowiązania ciągłego jest definiowane chociażby w każdym podręczniku do prawa zobowiązań (np. Z. Radwański, A. Olejniczak: *Prawo zobowiązań — część ogólna*, Warszawa 2014, s. 51; W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian: *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2002, s. 73), jak też w opracowaniach systemowych (zob. przykładowo T. Dybowski, A. Pyrzyńska (w:) *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. E. Łętowskiej, Warszawa 2013, s. 220–222) i komentarzach (zob. W. Borysiak (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. IIIA, *Zobowiązania. Część ogólna*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2017, s. 204; P. Machnikowski (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2016, s. 670–671).

⁷ Zob. przykładowo wyrok SN z dnia 7 grudnia 2000 r., II CKN 351/00, OSN 2001, nr 6, poz. 95; wyrok SA w Białymstoku z dnia 26 kwietnia 2007 r., I ACa 156/07, OSAB 2007, z. 2, s. 3.

⁸ Kwalifikacja zobowiązania jako ciągłego ma konsekwencje także na gruncie innych uregulowań prawa zobowiązań, np. przepisów o rozliczeniach między stronami w razie przedterminowego wygaśnięcia takiego zobowiązania.

2. ZALEŻNOŚĆ MIĘDZY PRZEPISAMI CZĘŚCI OGÓLNEJ PRAWA ZOBOWIĄZAŃ I PRZEPISAMI KSIĘGI I — PRZEPISY OGÓLNE PRAWA CYWILNEGO

Struktura części ogólnej prawa zobowiązań jest w części zdeterminowana zakresem regulacji, które znajdują się w części ogólnej kodeksu cywilnego. Wniosek ten potwierdza porównanie przepisów części ogólnej prawa zobowiązań w obecnym kodeksie cywilnym z przepisami części ogólnej prawa zobowiązań w kodeksie zobowiązań, który obowiązywał w czasie, gdy nie było wyodrębnionej części ogólnej prawa cywilnego. Znaczna część zagadnień unormowanych wówczas w części ogólnej prawa zobowiązań (jak przykładowo składanie i wykładnia oświadczeń woli, wady oświadczeń woli, zawarcie umowy, przedstawicielstwo, przedawnienie) została uregulowana później w części ogólnej kodeksu cywilnego (w księdze pierwszej).

Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, która w 2008 r. przedstawiła projekt księgi pierwszej przyszłego kodeksu cywilnego⁹, a w styczniu 2015 r. przyjęła poprawiony projekt księgi pierwszej¹⁰, zdecydowała, by przepisy o zawarciu umowy (w obecnym kodeksie cywilnym są to art. 66–72¹) znajdowały się w przepisach prawa zobowiązań, gdyż umowy odgrywają największą rolę właśnie jako źródło stosunków obligacyjnych. Przepisy te stosowałyby się jednak także do umów normowanych przepisami innych działów prawa cywilnego (a więc do umów z zakresu prawa rzeczowego, np. ustanawiających ograniczone prawa rzeczowe; z zakresu prawa spadkowego, np. umowa o zrzeczenie się dziedziczenia czy zbycia spadku; z zakresu prawa rodzinnego, np. umowy majątkowe małżeńskie). Nietrudno zauważyć, że zastosowanie przepisów o poszczególnych trybach zawarcia umowy do umów z zakresu innych działów prawa cywilnego będzie różne (do umów w zakresie prawa spadkowego i rodzinnego znajdują zastosowanie przede wszystkim przepisy o negocjacyjnym trybie zawarcia umowy; do umów z zakresu prawa rzeczowego mogą znaleźć zastosowanie także przepisy o innych trybach zawarcia umowy).

W poprawionej wersji projektu części ogólnej ze stycznia 2015 r. znajdują się przepisy o kontroli niedozwolonych postanowień umownych (art. 78–84 projektu z 2015 r.)¹¹, które w obowiązującym kodeksie cywilnym znajdują się w przepisach części ogólnej prawa zobowiązań (art. 385–385³). Poza tym w przepisach części ogólnej projektu kodeksu cywilnego (art. 133–139 projektu z 2015 r.) uregulowane

⁹ Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, *Księga pierwsza Kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem*, Warszawa 2009 (zwany dalej projektem z 2008 r.).

¹⁰ Zob. *Kodeks cywilny. Księga pierwsza. Część ogólna. Projekt Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego przyjęty w 2015 r. z komentarzem członków zespołu problemowego KKPC*, pod red. P. Machnikowskiego, Warszawa 2017 (zwany dalej projektem z 2015 r.). Projekt wraz z uzasadnieniem dostępny jest także na stronie akademickiego projektu kodeksu cywilnego — <http://www.projektke.uj.edu.pl/index.php/projekty>.

¹¹ Projekt z 2008 r. nie zawierał przepisów o kontroli niedozwolonych postanowień umownych.

zostały ogólne zasady przenoszenia praw (w tym także wierzytelności), co powoduje, że zbędne stały się niektóre przepisy o przelewie wierzytelności, znajdujące się obecnie w prawie zobowiązań (np. odpowiednikiem art. 509 § 2 k.c. jest art. 137 § 1 projektu z 2015 r.; art. 510 § 1 k.c. — art. 135 § 1 projektu z 2015 r.; art. 510 § 2 k.c. — art. 136 projektu z 2015 r.). W razie przyjęcia tej propozycji należy rozważyć, w którym miejscu w projekcie przepisów części ogólnej prawa zobowiązań powinny się znajdować pozostałe przepisy o przelewie wierzytelności. Chodzi o dwie grupy przepisów. Na pierwszą grupę składają się przepisy odnoszące się do umowy przelewu, a więc na przykład: o dopuszczalności przelewu wierzytelności, o formie umowy przelewu, o formie dla zastrzeżenia niezbywalności wierzytelności, o wyłączeniu stosowania przepisów o przelewie do przenoszenia praw z papierów wartościowych na zlecenie i na okaziciela (odpowiadające obecnym art. 509 § 1, art. 511, art. 514, art. 517 k.c.). Drugą grupę tworzą przepisy odnoszące się do skutków przelewu w odniesieniu do relacji z dłużnikiem przelanej wierzytelności (są to przepisy odpowiadające obecnym art. 512–515 k.c.). Powstaje też pytanie, w którym miejscu powinny się znaleźć przepisy o subrogacji ustawowej (odpowiadające art. 518 k.c.). W przygotowywanym projekcie części ogólnej prawa zobowiązań¹², który nie został dokończony przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego ze względu na jej rozwiązanie z dniem 15 grudnia 2015 r., przepisy o skutkach przelewu w odniesieniu do dłużnika przelanej wierzytelności oraz o subrogacji ustawowej unormowano w ramach przepisów o wykonaniu zobowiązania (dział I tytułu III) w rozdziale I o świadczeniu ze skutkiem zaspokojenia wierzyciela (art. 149–153 projektu). Komisja Kodyfikacyjna nie rozstrzygnęła niestety o usytuowaniu przepisów o umowie przelewu, tj. czy powinny one znajdować się w części ogólnej kodeksu cywilnego po przepisach ogólnych o przenoszeniu praw, czy raczej w przepisach części ogólnej prawa zobowiązań; tu odpowiednim miejscem byłyby przepisy działu IV tytułu I projektu (zmiana dłużnika i strony umowy)¹³.

3. STRUKTURA CZĘŚCI OGÓLNEJ PRAWA ZOBOWIĄZAŃ W WYBRANYCH KODYFIKACJACH

Dla dyskusji nad strukturą przepisów części ogólnej prawa zobowiązań pomocne może być porównanie struktury prawa zobowiązań w kodeksach cywilnych innych państw. Na uwagę zasługują zwłaszcza dwa kodeksy: niemiecki kodeks cywilny i szwajcarski kodeks zobowiązań, które stanowiły wzór dla polskiego ustawodawcy w czasie przygotowywania projektu kodeksu zobowiązań¹⁴. Ponadto

¹² Projekt nie był publikowany.

¹³ W razie przyjęcia tego rozwiązania nazwa tego działu powinna ulec zmianie.

¹⁴ Struktura przepisów części ogólnej prawa zobowiązań w kodeksie cywilnym odbiega nieco od struktury tego działu w kodeksie zobowiązań. Przykładowo w kodeksie zobowiązań przepisy o przejściu praw i obowiązków

należałoby uwzględnić nowsze kodeksy, tj. kodeks cywilny holenderski i kodeks cywilny prowincji Quebec, na których wzorowali się twórcy innych kodyfikacji, zwłaszcza z krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Z tego też względu warto porównać strukturę przepisów części ogólnej prawa zobowiązań w dwóch najnowszych kodeksach cywilnych: czeskim (z 2012 r.) i węgierskim (z 2013 r.).

Niemiecki kodeks cywilny z 1897 r. — po zmianach dokonanych przez ustawę o modernizacji prawa zobowiązań (*Schuldrechtsmodernisierungsgesetz*) z 2001 r.¹⁵ — zawiera przepisy tworzące część ogólną prawa zobowiązań w księdze II w rozdziałach od 1 do 7. Są to następujące rozdziały: treść zobowiązania (obejmuje on dwa tytuły — zobowiązanie dłużnika do świadczenia i zwłoka wierzyciela), kształtowanie treści zobowiązania w drodze ogólnych warunków umów, zobowiązania wynikające z umów (obejmuje on pięć tytułów — powstanie, treść i zakończenie [umowy], umowy wzajemne, umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej, zadatek i kara umowna, odstąpienie i odwołanie umowy przez konsumenta¹⁶), wygaśnięcie zobowiązania (obejmuje on cztery tytuły — spełnienie świadczenia, złożenie do depozytu, potrącenie, zwolnienie z długu), przelew wierzytelności, przejęcie długu, wielość dłużników i wierzycieli.

W szwajcarskim kodeksie zobowiązań z 1911 r. część ogólną prawa zobowiązań stanowi rozdział I kodeksu, na który składa się pięć tytułów: powstanie zobowiązania (obejmuje on trzy oddziały — powstanie [zobowiązania] w drodze umowy, powstanie [zobowiązania] w drodze czynu niedozwolonego, powstanie [zobowiązania] w drodze bezpodstawnego wzbogacenia), skutki zobowiązania (obejmuje on trzy oddziały — wykonanie zobowiązania, skutki niewykonania [zobowiązania], stosunki z osobami trzecimi), wygaśnięcie zobowiązania, szczególne stosunki zobowiązaniowe (obejmuje on trzy oddziały — solidarność, warunek, zadatek i kara umowna), przelew wierzytelności i przejęcie długu.

W holenderskim kodeksie cywilnym, który wszedł w życie 1 stycznia 1992 r.¹⁷, przepisy części ogólnej prawa zobowiązań znajdują się w księdze szóstej. Składa się ona z pięciu tytułów. Tytuł pierwszy — zobowiązania w ogólności — obejmuje 12 oddziałów: przepisy ogólne, solidarność dłużników i wierzycieli, wielość wierzycieli, zobowiązanie przemienne, wykonanie zobowiązania, wstrzy-

wynikających z zobowiązania (art. 168–188) poprzedzały przepisy o wykonaniu zobowiązania i skutkach niewykonania zobowiązania, a w kodeksie cywilnym znajdują się po nich. Przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia (art. 115–122) znajdowały się w kodeksie zobowiązań wśród przepisów o powstaniu zobowiązań z innych tytułów niż umowa, tj. poprzedzały przepisy o niesłusznym wzbogaceniu i nienależnym świadczeniu oraz o czynach niedozwolonych, zaś w kodeksie cywilnym znajdują się w części szczegółowej prawa zobowiązań (art. 752–757).

¹⁵ Ustawa ta dokonała m.in. reformy przepisów o przedawnieniu, o odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania, o odpowiedzialności z tytułu rękojmi, o odpowiedzialności odszkodowawczej, włączyła do kodeksu cywilnego przepisy znajdujące się w ustawach szczególnych (np. o ogólnych warunkach umów, o kredycie konsumenckim).

¹⁶ Pojęciem „odwołanie umowy” (*Widerrufsrecht*) niemiecki kodeks cywilny określa przypadki konsumenckiego odstąpienia od umowy w tzw. czasie do namysłu.

¹⁷ Stanowi on rekodyfikację kodeksu cywilnego z 1838 r., opartego na kodeksie Napoleona.

manie świadczenia, zwłoka wierzyciela, skutki niewykonania zobowiązania, zobowiązanie pieniężne, potrącenie. Tytuł drugi — przeniesienie wierzytelności i zwolnienie z długu — obejmuje 4 oddziały: przelew wierzytelności, subrogacja ustawowa, przejęcie długu i zmiana strony, zwolnienie z długu. Tytuł trzeci — delikty — obejmuje 6 oddziałów: przepisy ogólne, odpowiedzialność za osoby i rzeczy, odpowiedzialność za produkt, wprowadzenie w błąd i reklama porównawcza, odpowiedzialność w umowie o świadczenie usług elektronicznych, przepisy przejściowe odnoszące się do regresu. Tytuł czwarty — zobowiązania powstające z innych zdarzeń niż umowa i delikt — obejmuje 3 oddziały: prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia, nienależne świadczenie, bezpodstawne wzbogacenie. Tytuł piąty — umowy w ogólności — obejmuje 5 oddziałów: przepisy ogólne, zawarcie umowy, ogólne warunki umów, skutki umowy, umowy wzajemne.

W kodeksie cywilnym prowincji Quebec z 1991 r. przepisy części ogólnej prawa zobowiązań znajdują się w księdze V w tytule I. Składa się on z następujących rozdziałów:

- przepisy ogólne;
- umowy (obejmuje 5 oddziałów — przepisy ogólne, natura umowy i rodzaje umów, zawarcie umowy, wykładnia umowy, skutek umowy);
- odpowiedzialność cywilna (obejmuje 3 oddziały — przesłanki odpowiedzialności, przypadki wyłączenia odpowiedzialności, repartycja odpowiedzialności);
- niektóre inne źródła zobowiązań (obejmuje 3 oddziały — prowadzenie cudzych spraw, nienależne świadczenie, bezpodstawne wzbogacenie);
- modalności zobowiązania (obejmuje 2 oddziały — proste modalności, kompleksy modalności¹⁸);
- wykonanie zobowiązania (obejmuje 3 oddziały — zapłata, prawo żądania wykonania zobowiązania, ochrona prawa do żądania wykonania zobowiązania);
- przeniesienie i zmiana zobowiązania (obejmuje 4 oddziały — przelew wierzytelności, subrogacja ustawowa, nowacja, delegacja);
- wygaśnięcie zobowiązania (obejmuje 6 oddziałów — przepisy ogólne, potrącenie, zjednoczenie, zwolnienie z długu, niemożliwość świadczenia, zwolnienie dłużnika¹⁹);
- zwrot świadczenia (obejmuje 3 oddziały — przesłanki zwrotu, sposób zwrotu, skutek zwrotu świadczenia w stosunku do osób trzecich).

W nowym czeskim kodeksie cywilnym w części IV (zatytułowanej „Względne prawa majątkowe”)²⁰ w tytule I znajdują się przepisy ogólne o zobowiązaniach. Składają się na niego następujące rozdziały:

¹⁸ Chodzi o zobowiązania wieloosobowe i zobowiązania solidarne.

¹⁹ Chodzi o regulację dotyczącą wygaśnięcia zobowiązania w związku z przejęciem majątku dłużnika przez wierzyciela i jego spieniężeniem.

²⁰ Struktura czeskiego kodeksu cywilnego wzorowana jest na austriackim kodeksie cywilnym (ABGB).

- powstanie zobowiązania i jego treść;
- umowa (obejmuje 7 oddziałów — przepisy ogólne, oferta, treść umowy, forma umowy, skutek umowy, umowa przedwstępna);
- treść zobowiązania;
- przepisy o umowach zawieranych z konsumentami (obejmuje 3 oddziały — przepisy ogólne, umowy zawierane na odległość i poza lokalem przedsiębiorstwa, umowa timeshare i inne umowy o usługi wakacyjne);
- wspólne zobowiązanie i wierzytelność;
- zmiana stosunku zobowiązaniowego (obejmuje 2 oddziały — zmiana wierzyciela lub dłużnika, zmiana treści zobowiązania);
- wygaśnięcie zobowiązania (obejmuje 2 oddziały — wykonanie, inne przyczyny wygaśnięcia zobowiązania);
- zabezpieczenie i umocnienie zobowiązania (obejmuje 3 oddziały — przepisy ogólne, zabezpieczenie długu²¹, wzmocnienie zobowiązania²²).

W nowym węgierskim kodeksie cywilnym przepisy o zobowiązaniach znajdują się w księdze szóstej. Część 1 tej księgi zatytułowana „Przepisy wspólne dla zobowiązań” podzielona została na trzy tytuły: przepisy ogólne (obejmuje 5 rozdziałów — zobowiązanie, oświadczenie woli, reprezentacja, ograniczenie praw²³, uznanie długu i ugoda), wielość podmiotów w zobowiązaniu (obejmuje 2 rozdziały — wielość dłużników, wielość wierzycieli), wykonanie zobowiązania (obejmuje 4 rozdziały — przepisy ogólne, spełnienie świadczenia pieniężnego, potrącenie, szczególne przypadki spełnienia świadczenia²⁴). Na część 2 księgi szóstej składają się ogólne przepisy o umowach. Tworzy ją 10 tytułów:

- umowy i ogólne zasady umów;
- zawarcie i interpretacja umowy (obejmuje 6 rozdziałów — zawarcie umowy, obowiązek kontraktowania, zawarcie umowy w drodze przetargu, zawarcie umowy z użyciem wzorca umowy, przepisy szczególne o zawarciu umowy drogą elektroniczną, wykładnia umowy);
- nieważność (obejmuje 2 rozdziały — nieważność i wzruszalność [umowy], skutki nieważności);
- zakres umowy i bezskuteczność;
- zobowiązania niezaskarżalne;
- wykonanie umowy (obejmuje 2 rozdziały — przepisy ogólne, szczególne przypadki wykonania);
- niewykonanie zobowiązania (obejmuje 4 rozdziały — ogólne przepisy o niewykonaniu zobowiązania, zwłoka w spełnieniu świadczenia, brak zgodności [z umową], inne przypadki niewykonania zobowiązania);

²¹ Chodzi o poręczenie, gwarancję, obniżenie świadczenia.

²² Chodzi o karę umowną i uznanie długu.

²³ Chodzi o skutki upływu czasu, w tym o przedawnienie.

²⁴ Chodzi m.in. o złożenie do depozytu, spełnienie świadczenia przez osobę trzecią.

- umocnienie i zmiana umowy (obejmuje 2 rozdziały — umocnienie umowy²⁵, zmiana umowy);
- przelew wierzytelności, subrogacja ustawowa, zmiana dłużnika, zmiana strony (obejmuje 4 rozdziały — przelew, subrogacja, przejęcie długu, zmiana strony);
- rozwiązanie umowy w drodze umowy lub jednostronnej czynności²⁶.

W przedstawionych systemach prawnych można zaobserwować zatem znaczne podobieństwa struktury części ogólnej prawa zobowiązań. Chociaż zakres i kolejność regulacji poszczególnych kwestii bywają niekiedy różne, wszystkie przywołane kodyfikacje regulują: powstanie zobowiązania, treść i strukturę zobowiązania (m.in. zawierają przepisy o solidarności), wykonanie zobowiązania i inne przypadki wygaśnięcia zobowiązania, skutki niewykonania zobowiązania, zmianę dłużnika i wierzyciela.

Pewną specyfiką charakteryzują się holenderski, czeski i węgierski kodeks cywilny oraz kodeks cywilny prowincji Quebec. Zawierają one w części ogólnej prawa zobowiązań przepisy, które w innych kodeksach, wzorowanych na strukturze pandektowej, regulowane są w części ogólnej. W węgierskim kodeksie cywilnym chodzi o przepisy o reprezentacji, o oświadczeniach woli, o wadach oświadczenia woli, o zawarciu umowy. W holenderskim i w czeskim kodeksie cywilnym oraz w kodeksie cywilnym prowincji Quebec są to przepisy o zawarciu umowy. Należy jednak zauważyć, że kodeksy te nie zawierają — na ogół — części ogólnej, która obejmowałaby przepisy ogólne o czynnościach prawnych, tak jak na przykład niemiecki kodeks cywilny czy — wzorowany na nim — polski kodeks cywilny.

W szwajcarskim kodeksie zobowiązań, w holenderskim kodeksie cywilnym i w kodeksie cywilnym prowincji Quebec znajdują się w części ogólnej prawa zobowiązań także przepisy o zobowiązaniach powstających z czynów niedozwolonych i bezpodstawnego wzbogacenia, a w kodeksie cywilnym prowincji Quebec ponadto przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia²⁷.

Czeski kodeks cywilny, nawiązując częściowo w tym zakresie do niemieckiego kodeksu cywilnego, zawiera w części ogólnej także przepisy dotyczące umów zawieranych z konsumentami²⁸.

²⁵ Chodzi m.in. o przepisy o zadatku i karze umownej.

²⁶ Część trzecia księgi obejmuje przepisy o umowach nazwanych.

²⁷ Prawdopodobnie jest to spowodowane naśladownictwem przepisów francuskiego kodeksu cywilnego, na którym w szczególności wzorowane były holenderski kodeks cywilny i kodeks cywilny prowincji Quebec.

²⁸ W niemieckim kodeksie cywilnym w części ogólnej prawa zobowiązań regulowane są tylko umowy zawierane z konsumentami poza lokalem przedsiębiorstwa i na odległość (§ 312–312h). Umowa timeshare (§ 481–487), umowa kredytu konsumenckiego (§ 491–510) i umowa o podróż (§ 651a–651m) regulowane są natomiast w części szczególowej niemieckiego kodeksu cywilnego.

4. STRUKTURA PROJEKTU CZĘŚCI OGÓLNEJ PRAWA ZOBOWIĄZAŃ W PRACACH KOMISJI KODYFIKACYJNEJ PRAWA CYWILNEGO

W toku prac nad wspomnianym wcześniej, nieukończonym projektem przepisów ogólnych o zobowiązaniach Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego przyjęła następującą strukturę tej części:

Tytuł I. Przepisy ogólne

- Dział I. Pojęcie i struktura zobowiązania
- Dział II. Wielość dłużników lub wierzycieli
- Dział IV. Zmiana dłużnika i strony umowy
 - Rozdział I. Zmiana dłużnika
 - Rozdział II. Zmiana strony umowy

Tytuł II. Źródła zobowiązania

- Dział I. Umowa
 - Rozdział I. Przepisy wstępne
 - Rozdział II. Przedumowne obowiązki informacyjne
 - Oddział I. Ogólne przedumowne obowiązki informacyjne
 - Oddział II. Szczegółne przedumowne obowiązki informacyjne
 - I. Czynności prawne dokonywane poza lokalem przedsiębiorstwa
 - II. Umowy zawierane na odległość
 - Oddział III. Przepisy wspólne
 - Rozdział III. Zawarcie umowy
 - Oddział I. Oferta
 - Oddział II. Negocjacje
 - Oddział III. Aukcja i przetarg
 - Oddział IV. Związanie wzorcem
 - Oddział V. Umowa przedwstępna, umowa ramowa
 - Rozdział IV. Odwołanie umowy
 - Rozdział V. Umowa na rzecz osoby trzeciej
 - Rozdział VI. Uznanie i ugoda

Dział II. Delikty

- Rozdział I. Podstawy odpowiedzialności
- Rozdział II. Szkoda i jej naprawienie
- Dział III. Bezpodstawne wzbogacenie i dobrowolne prowadzenie cudzych spraw
 - Rozdział I. Bezpodstawne wzbogacenie
 - Rozdział II. Dobrowolne prowadzenie cudzych spraw

Tytuł III. Wygaśnięcie zobowiązania

- Dział I. Wykonanie zobowiązania
 - Rozdział I. Świadczenie ze skutkiem zaspokojenia wierzyciela
 - Rozdział II. Pokwitowanie

Rozdział III. Dokumenty prezentacyjne

Oddział I. Zwyczajne dokumenty prezentacyjne

Oddział II. Papiery wartościowe dokumentowe

Oddział III. Przepisy wspólne

Oddział IV. Zdematerializowane papiery wartościowe

Rozdział IV. Miejsce i termin spełnienia świadczenia

Rozdział V. Wykonanie zobowiązań pieniężnych

Rozdział VI. Odsetki kapitałowe

Rozdział VII. Surogaty wykonania zobowiązania

Dział II. Inne przyczyny wygaśnięcia zobowiązania

Tytuł IV. Naruszenie zobowiązania

Dział I. Odpowiedzialność stron

Dział II. Odpowiedzialność osoby trzeciej²⁹.

Można zauważyć, że struktura ta różni się dość istotnie od struktury obowiązującego kodeksu cywilnego. Po pierwsze, wynika to ze zmian dotyczących przepisów części ogólnej (księgi pierwszej) projektowanego kodeksu cywilnego, o czym była już mowa. W przepisach prawa zobowiązań znajdują się więc przepisy o zawarciu umowy i o przedumownych obowiązkach informacyjnych, w tym zwłaszcza o obowiązkach informacyjnych przedsiębiorców w stosunku do konsumentów. Po drugie, w przepisach o źródłach zobowiązań zostały również zamieszczone — prócz przepisów o umowach, deliktach i bezpodstawnym wzbogaceniu — przepisy o dobrowolnym prowadzeniu cudzych spraw (*negotiorum gestio*)³⁰. Po trzecie, przepisy ogólne o szkodzie i sposobach jej naprawienia znajdują się w dziale II tytułu II o deliktach (podobnie jak w kodeksie zobowiązań, por. art. 157–167 k.z.)³¹. Po czwarte, w przepisach części ogólnej prawa zobowiązań zamieszczone zostały przepisy o dokumentach prezentacyjnych, w tym o papierach wartościowych. Należy także rozważyć, czy kodeks cywilny powinien regulować ogólnie kwestie zdematerializowanych papierów wartościowych (obecnie nazywanych instrumentami finansowymi³²). Po piąte, w przepisach ogólnych (tytuł I) zamieszczone zostały nie tylko przepisy o wielości dłużników i wierzy-

²⁹ W tym dziale znajdują się przepisy o skardze pauliańskiej.

³⁰ W odróżnieniu od kodeksu zobowiązań, który przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia (art. 115–122) również zamieszczał w części ogólnej prawa zobowiązań w tytule II o powstaniu zobowiązań, w dziale II o powstaniu zobowiązań z innych źródeł (nie z czynności prawnych), przed przepisami o niesłusznym wzbogaceniu i nienależnym świadczeniu oraz czynach niedozwolonych, w projekcie części ogólnej prawa zobowiązań przepisy o prowadzeniu cudzych spraw znajdują się po przepisach o naprawieniu szkody we wspólnym dziale z przepisami o bezpodstawnym wzbogaceniu. Możliwe byłoby jednak rozdzielenie tych przepisów do dwóch osobnych działów.

³¹ Przepisy te stosowałyby się do naprawienia szkody wyrządzonej wskutek naruszenia zobowiązania; por. odesłanie w art. 223a projektu.

³² Pojęcie instrumentu finansowego w świetle art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 1636 ze zm.) jest szersze niż papieru wartościowego (papiery wartościowe, wymienione w art. 3 pkt 1 tej ustawy, są jednym z rodzajów instrumentów finansowych).

cieli, lecz o zmianie wierzyciela lub dłużnika oraz o zmianie strony umowy (nowe uregulowanie).

Podsumowując, można stwierdzić, że struktura projektu części ogólnej prawa zobowiązań ukształtowana została zgodnie z koncepcją „cyklu życiowego” zobowiązania, a więc począwszy od jego powstania, przez jego wykonanie i wygaśnięcie, kończąc na odpowiedzialności w razie naruszenia zobowiązania. Tworząc przepisy projektu, starano się także uporządkować przepisy dotyczące poszczególnych kwestii, grupując je w jednym miejscu (nie udało się to jedynie w przypadku przepisów o przelewie wierzytelności z uwagi na wyodrębnienie w projektowanej księdze I — części ogólnej wspólnych przepisów o przenoszeniu praw podmiotowych, które odnoszą się również do przelewu wierzytelności, a także w odniesieniu do przepisów o naprawieniu szkody, gdyż w dziale I tytułu IV zawarto szczególne przepisy dotyczące naprawienia szkody wyrządzonej wskutek naruszenia zobowiązania³³).

5. PODSUMOWANIE

Struktura przygotowywanego na potrzeby nowej kodyfikacji przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego projektu części ogólnej prawa zobowiązań nie odbiega znacząco zarówno od struktury przepisów części ogólnej obowiązującego kodeksu cywilnego, jak i kodeksów cywilnych przedstawionych wyżej (niemieckiego, szwajcarskiego, holenderskiego, prowincji Quebec, czeskiego i węgierskiego). W tej kwestii można zresztą zaobserwować duże podobieństwo między kodyfikacjami starszymi (jak niemiecki kodeks cywilny) i nowszymi (jak holenderski, czeski czy węgierski kodeks cywilny). Nie jest to zresztą przypadek. Przyczyny tego są co najmniej dwie. Po pierwsze, niemiecki kodeks cywilny — na tle starszych od niego kodyfikacji francuskiej (kodeksu Napoleona z 1804 r.) i austriackiej (ABGB

³³ W szczególności, w odniesieniu do związku przyczynowego jako przesłanki obowiązku naprawienia szkody, chodzi o zastąpienie adekwatnego związku przyczynowego (art. 113 projektu części ogólnej prawa zobowiązań) przesłanką przewidywalności powstania szkody w chwili powstania zobowiązania (art. 222 projektu części ogólnej prawa zobowiązań). W tym zakresie projekt wzoruje się na rozwiązaniu przyjętym w art. 74 konwencji wiedeńskiej z dnia 11 kwietnia 1980 r. o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów (Dz. U. z 1997 r. Nr 45, poz. 287), a które przyjmowane jest także w niektórych kodyfikacjach (np. ostatnio w art. 6:143 ust. 2 węgierskiego kodeksu cywilnego; co do przyczyn przyjęcia tego rozwiązania zob. L. Vékás: *Nowy węgierski kodeks cywilny*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2010, z. 3, s. 624; Á. Fuglinszky, *The Reform of Contractual Liability in the New Hungarian Civil Code: Strict Liability and Foreseeability Clause as Legal Transplants*, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* 2015, t. 79, nr 1, s. 85 i n.). Poza tym, odmiennie niż w przepisach o odpowiedzialności deliktowej (art. 111 § 3 projektu części ogólnej prawa zobowiązań), uregulowany został w projekcie zakres obowiązku naprawienia szkody niemajątkowej, polegającej na utracie przyjemności, spowodowanej niewykonaniem zobowiązania (art. 223 § 4 projektu części ogólnej prawa zobowiązań). Taka szkoda podlegałaby naprawieniu jedynie wtedy, gdy jest to usprawiedliwione właściwością zobowiązania, zmierzającego do zaspokojenia tego niemajątkowego interesu wierzyciela (np. w umowie o podróż). Natomiast szkoda niemajątkowa polegająca na uszkodzeniu ciała lub rozstroju zdrowia, cierpieniu fizycznym lub psychicznym bądź na pogorszeniu jakości życia (tj. krzywda) podlegałaby w takim samym zakresie naprawieniu niezależnie od podstawy odpowiedzialności.

z 1811 r.) — był zdecydowanie nowocześniejszy. Stąd zapewne jego duże oddziaływanie na inne systemy prawne, w tym także takie systemy, które — jak na przykład prawo holenderskie — wzorowały się generalnie na rozwiązaniach przyjętych w prawie francuskim. Po drugie, istniejąca w analizowanych kodyfikacjach struktura części ogólnej prawa zobowiązań wydaje się niejako naturalna — najpierw reguluje się problematykę powstania zobowiązania, następnie jego wykonania i skutków niewykonania. Niezależnie zatem od tego, jak potoczą się dalsze prace nad projektem nowego kodeksu cywilnego³⁴, nie należy się spodziewać jakichś rewolucyjnych zmian (w porównaniu z rozwiązaniami już istniejącymi) w odniesieniu do struktury części ogólnej prawa zobowiązań.

BIBLIOGRAFIA

- Borysiak W. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. IIIA, *Zobowiązania. Część ogólna*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2017.
- Czachórski W., Brzozowski A., Safjan M., Skowrońska-Bocian E.: *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2002.
- Dybowski T., Pyrzyńska A. (w:) *System prawa prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. E. Łętowskiej, Warszawa 2013.
- Fuglinszky Á., *The Reform of Contractual Liability in the New Hungarian Civil Code: Strict Liability and Foreseeability Clause as Legal Transplants*, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* 2015, t. 79, nr 1, s. 72–116.
- Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, *Księga pierwsza Kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem*, Warszawa 2009.
- Kodeks cywilny. Księga pierwsza. Część ogólna. Projekt Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego przyjęty w 2015 r. z komentarzem członków zespołu problemowego KKPC*, pod red. P. Machnikowskiego, Warszawa 2017.
- Machnikowski P. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2016.
- Radwański Z., Olejniczak A.: *Prawo zobowiązań — część ogólna*, Warszawa 2014.
- Vékás L.: *Nowy węgierski kodeks cywilny*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2010, z. 3, s. 601–630.

³⁴ Po rozwiązaniu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego prowadzone są one w ramach tzw. akademickiego projektu kodeksu cywilnego.

JERZY PISULIŃSKI

THE STRUCTURE OF GENERAL PART OF OBLIGATION LAW
(INTRODUCTION TO DISCUSSION)

S u m m a r y

The author analyses a proper structure of future obligation law in the new civil code in Poland. The Codification Commission for Private Law (its all members were dismissed in December 2015) worked for several years on the draft of general part of obligation law. The proposed structure of this draft was compared in the article on one hand with the structure of the general part of current Civil Code from 1964 and the Code of Obligation from 1933 (which was in force in Poland from 1 July 1934 until the end of 1964) and on other hand with structure of several foreign civil codes — German Civil Code and Swiss Code of Obligation which were a model for the lawmaker when it prepared the Polish Code of Obligation from 1933; Czech and Hungarian Civil Codes which are the newest in Central Europe and Dutch and Quebec Civil Codes which were the model for many current codifications in the world in last 20 years. This comparison shows that the structure of obligation law in all analysed codes is rather similar. The structure of obligation law in both the current Polish Civil Code and in the draft of general part of obligation law generally do not divert from the structure of obligation law in other civil codes. The most important factor which influences the structure of general part of obligation law is the scope of regulation in general part of the civil code if such part is in the code (e.g. in German and Polish Civil Codes). Particularly, if there is a regulation concerning the contract law in the general part of a civil code, for example a regulation on procedure of conclusion of the contract (like in Polish current Civil Code), the general part of obligation law regulates only some aspects of conclusion of the contract. If the conclusion of the contract is not regulated in the general part of civil code (as the Codification Commission proposed in the drafts of general part of civil code from 2008 and 2015) this issue is regulated in detail in the general part of obligation law (as in the draft of general part of obligation law). The author presents also the structure of general part of obligation law in the draft prepared by the Codification Commission and explains some new solutions proposed in it. This draft consists of four titles: general provisions, sources of obligation (including torts and unjustified enrichment), extinguishing of obligation (including not only the performance but also set-off, novation etc.) and breach of obligation. This structure follows the life circle of obligation — formation of the obligation, performance of the obligation and liability for non-performance. The draft regulates to some extent pre-contractual information duties of the business to the consumers and withdrawal from the contract in consumer contracts which are currently regulated in separate act on consumers rights.